Boekbesprekingen

Atlas van de Nederlandse bladmossen, door J. LANDWEHR, met medewerking van Dr. J. J. BARKMAN. Bibl. van de Kon. Ned. Natuurhistorische Ver., uitgave no. 15, Amsterdam, 1966, 504 p., 394 platen met ongeveer 4500 detailtekeningen, 38 figuren. Prijs *f* 29.50 voor niet-leden en *f* 24.50 voor leden van de K.N.N.V.

Reeds lang bestaat bij de Nederlandse belangstellenden voor de mossenstudie de behoefte aan een boek met illustraties, dat naast de Mossentabel van Margadant kan worden gebruikt. Dank zij het lofwaardig initiatief en het doorzettingsvermogen van de heer Landwehr, en de medewerking van Dr. Barkman en de K.N.N.V. beschikken wij thans voor de bladmossen over zo'n plaatwerk. Zoals Barkman schrijft in zijn „ten geleide" is dit een uniek werk, dat de vergelijking met buitenlandse uitgaven glansrijk kan doorstaan. Het enige werk, dat zich hiermee zou kunnen meten is de nog lang niet volledige serie uitstekende afleveringen over Bryophyten in de Flore générale de Belgique, die merkwaardig genoeg niet wordt genoemd bij de op p. 28 opgesomde literatuur.

Deze mossenatlas is in de eerste plaats bedoeld als een plaatwerk en zij geeft dan ook geen determineertabellen. Toch is ook de tekst van belang. Na een hoofdstuk over de bouw en de ontwikkeling van de mosplant (dat helaas aanvechtbare en onduidelijke passages bevat), een opsomming van de voornaamste determineerwerken, een verklaring der oecologische termen en een lijst van afkortingen volgt namelijk een hoofdstuk met gegevens betreffende belangrijke en niet in een tekening weer te geven kenmerken en een schat aan oecologische bijzonderheden, bijeengebracht door Barkman. Landwehr heeft de systematische indeling en de nomenclatuur zo veel mogelijk in overeenstemming gehouden met de Mossentabel. Helaas is dit principe niet gevolgd bij de Nederlandse namen, want hier heeft hij in een aantal gevallen reeds bestaande namen gewijzigd. Betreurenswaardig is in sommige gevallen het gebruik van dezelfde Nederlandse naam voor verschillende geslachten. Zo worden de tot verschillende families behorende geslachten *Diphyscium* en *Buxbaumia* beide Dwergmossen genoemd en is afstand gedaan van de bestaande naam Kaboutermos (*Buxbaumia*). Sommige namen zijn nietszeggend, andere kunnen aanleiding geven tot verwarring, b.v. Boommos (*Pylaisia*) en Boompjesmos (*Climacium*). Dit betreft echter kritiek op punten van betrekkelijk ondergeschikt belang. De waarde van het boek ligt voor alles in de illustraties, die een uitstekende indruk maken en de mossenliefhebber veel steun zullen geven bij het determineren. Alle Nederlandse soorten en hun belangrijkste vormen (in totaal meer dan 450 taxa) zijn uitvoerig afgebeeld in figuren, waaruit men zich vrijwel steeds een goed beeld kan vormen van de plant in kwestie. Jammer is het, dat in enkele gevallen de bij determinatie belangrijke kenmerken niet of onjuist zijn weergegeven. Ook zijn de opgegeven maten van cellen en sporen in het algemeen aan de hoge kant en soms ontbreken zij. Ook had de vergelijking van sterk op elkaar gelijkende soorten vergemakkelijkt kunnen worden door de betreffende illustraties op tegenover elkaar liggende pagina's te zetten. Deze nadelen zinken echter in het niet bij de voordelen en de eindindruk is dan ook: een uitstekend verzorgde en zeer waardevolle uitgave, waarop de samenstellers en de jubilerende uitgever trots kunnen zijn. Dit boek zal de belangstelling voor de studie der Nederlandse mosflora ongetwijfeld sterk doen toenemen en het is te hopen, dat een herdruk van de thans uitverkochte Mossentabel niet te lang op zich zal laten wachten. Tot slot wil ik de hoop uitspreken, dat Landwehr ook de bewerking van een atlas der ongeveer 140 Nederlandse levermossen ter hand zal willen nemen!

N.B. Zij, die belangstelling hebben voor het lidmaatschap van de „Bryologische Werkgroep", waarin de Nederlandse bryologen zijn verenigd, worden uitgenodigd contact op te nemen met ondergetekende (secretaris van deze werkgroep).

Leiden, Rijksherbarium. A. Touw

HELMUT GAMS, Flechten (Lichenes). In Kleine Kryptogamenflora, Band III. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart, 1967, VIII + 244 pag., 84 fig.; DM 28.—, gebonden.

De serie, waarin dit boekje is verschenen, heeft grote bekendheid verworven, zodat een gerede belangstelling voor deze jongste uitgave kan worden verwacht.

Zoals Gams in zijn voorwoord opmerkt, is het, vanwege de omvang van het boekje aan de ene kant en de soms moeilijke kenmerken aan de andere kant, niet mogelijk gebleken alle soorten op te nemen. Om deze moeilijkheid enigszins te ondervangen verwijst de auteur bij de meeste genera naar bestaande monografieën en bewerkingen. De auteur is zich bewust van de moderne ontwikkelingen in de mycologie en de betekenis daarvan voor de lichenologie; hij meent echter dat een „Exkursionsflora" niet de plaats is om een systeem in te voeren, dat aan veranderde inzichten is aangepast.

Mogelijk is plaatsgebrek er de schuld aan, dat er in het overzicht van lichenologen, die belangrijk werk hebben gepubliceerd, nog te veel namen ontbreken. Het is echter onverdedigbaar, dat geen der Italiaanse lichenologen wordt vermeld.

Bij doorbladeren valt het op, dat het boek niet geheel vrij van drukfouten is.

Er zijn kleine onnauwkeurigheden, die lezers met een iets te fijn gevoel daarvoor nogal storen: de naam van G. W. Körber wordt afgekort Kbr. (p. 1) of Körb. (p. 1) of Koerb. (p. 47); de naam van A. H. Magnusson wordt afgekort Mgn (p. 1) of Magn. (p. 100) of H. Magn. (p. 116).

De vermelding van sommige kenmerken, b.v. fulcra op p. 181, heeft in een „Exkursionsflora" geen enkele zin, want zelfs de zeer veel grotere organen, waarin deze fulcra gezocht moeten worden, zijn bij verschillende soorten der op p. 181 genoemde families gewoonlijk niet te vinden.

Er zijn nog verscheidene opmerkingen van deze aard te maken, maar het is tenslotte belangrijker te weten, of men met deze flora goed kan determineren. Daarom vermeld ik hier het resultaat van twee steekproeven.

Stel wij hebben *Xanthoria aureola* var. *isidioidea* in handen. Op p. 148 worden wij dan via 2* („Mit Isidien oder Soralen. . .") naar 8 verwezen, terwijl wij bij 5* terecht hadden moeten komen.

Stel wij willen een lichen determineren (namelijk *Ochrolechia tartarea*, behorende tot de *Lecanoraceae*), dat in ons geval ten dele op steen, ten dele over mos heen groeit. Op p. 15 lezen wij bij 5: „Th. mit *Trebouxia*, auf verschiedenen Unterlagen. Sp. 1- oder mehrzellig." —*Lecanoraceae*. Bij 5* staat: „Th. mit *Coccomyxa*, meist epibry. Ap. rosa. Sp. 2- bis 4-zellig." — *Icmadophila*. *Trebouxia* vinden we niet in de index, maar we komen er wel iets over te weten in de sleutel op p. 11. Hetzelfde geldt voor *Coccomyxa*. Wat echter het verschil tussen beide algengeslachten is, kunnen we slecht beoordelen, omdat wij de algologie onvoldoende beheersen. Het substraat levert evenmin een punt van verschil op. Sporen in ons materiaal zijn weliswaar 1-cellig, maar zij zijn slecht ontwikkeld en hadden wellicht nog meercellig kunnen worden bij betere omstandigheden. Van de kleur der apothecia wordt bij 5 niets gezegd, bij 5* echter wordt hij rose genoemd, terwijl deze in ons materiaal vleeskleurig rose is. Dùs zal ons materiaal wel *Icmadophila ericetorum* moeten zijn. Er is niets dat ons er voor waarschuwt, dat we ons vergist hebben.

Tenslotte nog deze opmerking. Paraphenyleendiamine is een machtig hulpmiddel bij het onderscheiden van soorten in allerlei genera en reeds meer dan dertig jaar in gebruik. Het is verbijsterend te merken, dat de auteur dit reagens nergens in zijn sleutels toepast; hij heeft het zich zelf bepaald niet makkelijk gemaakt.

Dit boek heeft ongetwijfeld ook positieve kanten, ik zou het daarom kunnen aanbevelen als aanvulling op de bestaande determinatiewerken.

Leiden, Rijksherbarium. R. A. Maas Geesteranus